

Predlog zakona o

VOJNIH GROBIŠŦ IH (ZVG)

- EPA 415 - II - prva obravnava

Vlada Republike Slovenije je na 50. seji dne 19. februarja 1998 dolo ila besedilo:

- PREDLOGA ZAKONA O VOJNIH GROBIŠŦ IH,

ki ga pošilja v prvo obravnavo na podlagi 174. lena poslovnika Državnega zbora Republike Slovenije.

Vlada Republike Slovenije je na podlagi 65. lena poslovnika Vlade Republike Slovenije in na podlagi 176. in 268. lena

I. UVOD

1. Ocena stanja
- 2 Razlogi za izdajo zakona
3. Cilji, na ela in poglavitne rešitve
4. Finan ne in druge posledice zakona

II. BESEDILO LENOV

III. OBRAZLOŽITEV

IV. PRIMERJALNO - PRAVNI PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH 2. marec 1998

I. UVOD

1. Ocena stanja

1.1. Pravno stanje

Z osamosvojitvijo je Republika Slovenija v skladu s 4. lenom Ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 1/91-I) prevzela v smiselno uporabo, kot republiška predpisa zakon o zaznamovanju in vzdrževanju pokopališŦ in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji (Uradni list SFRJ, št. 60/75) ter zakon o pokopališŦ ih in grobovih borcev v tujini (Uradni list SFRJ, št. 29/73 in 29/76), kolikor ne nasprotujeta pravnemu redu Republike Slovenije in kolikor citirani ustavni zakon ne dolo a druga e. Poleg navedenih dveh zveznih zakonov pa je v

Republiki Sloveniji še vedno v veljavi tudi zakon o grobiših in grobovih borcev (Uradni list SRS, št. 4/78).

Republika Slovenija je na podlagi Temeljne ustavne listine samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije sprejela Akt poročevalca, št. 18 notifikaciji nasledstva konvencij Sveta Evrope, Ženevskih konvencij in dodatnih protokolov o zaščiti žrtev vojne ter mednarodnih sporazumov s področja kontrole oborožitve, za katere so depozitarji tri glavne jedrske sile (Uradni list RS, št. 14/92), s čimer je potrdila svoje pravno nasledstvo glede Ženevskih konvencij iz l. 1949 in obeh Dodatnih protokolov k Ženevskim konvencijam o zaščiti žrtev spopadov.

Te konvencije so naslednje: Ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev in bolnikov oboroženih sil v vojni, Ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev, bolnikov in brodolomcev oboroženih sil na morju, Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki, Ženevska konvencija za zaščito civilnih oseb v času vojne ter oba Dodatna protokola k Ženevskim Konvencijam o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov ter o zaščiti žrtev oboroženih spopadov, ki nimajo mednarodnega značaja.

Ženevske humanitarne konvencije obvezujejo vse države podpisnice, tudi Republiko Slovenijo, da ubite in umrle pripadnike tujih oboroženih sil, internirance in vojnih ujetnike dostojno pokopljejo, da so njihovi grobovi spoštovani, razporejeni po možnosti po državljanstvu, redno vzdrževani in tako označeni, da jih je mogoče vedno najti, kot tudi, da po sklenitvi pogodbe o miru sprti stranki izmenjata sezname grobov. Obveznost zaznamovanja in urejanja grobiš tujih vojakov je jasno določena, na in urejanja in vzdrževanja pa ni predpisan in ga zainteresirane države urejajo sporazumno. Omeniti pa je potrebno, da Ženevske konvencije sicer nimajo retroaktivnega učinka, so pa v bistvu le kodifikacija že prej veljavnih načel mednarodnega prava.

Ustava Republike Slovenije v 8. členu določa, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v skladu tako s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava kot tudi z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.

Državni svet je na Ustavno sodišče vložil zahtevo za preveritev ustavnosti zakona o prevzemu državnih funkcij (Ur. list RS, št. 29/95). V dopolnitvi vloge na poziv Ustavnega sodišča je Državni svet med drugim zatrjeval, da je država z zakonom o prevzemu državnih funkcij (ZPDZ) prevzela od občin in v nasprotju s prvim odstavkom 140. člena ustave pristojnosti na področju zakona o grobiših in grobovih borcev (Ur. list SRS, št. 41/78). Gre za pristojnosti iz 4., 5., in 6. člena omenjenega zakona. Ustavno sodišče je na seji dne 11. junija 1996 odločilo, da se razveljavi točka I/11 3. člena ZPDZ, saj, kot navaja v obrazložitvi, sporne naloge (priprava in sprejem programa varstva, urejanja in vzdrževanja grobiš in grobov borcev, skrb za varstvo, urejanje in vzdrževanje grobiš in grobov borcev ter odločanje o prekopu posmrtnih ostankov) razen vodenja evidence o grobiših in grobovih borcev niso upravne naloge. Vodenje evidence pa je upravna naloga, ki predstavlja podlago za izvajanje naštetih nalog. Glede na to, ustavno sodišče meni, da gre za ustavno nedopusten poseg v lokalno samoupravo. Ob tej odločitvi ustavnega sodišča se pojavlja problem, kako uskladiti člene o pristojnosti iz novega, šele predlaganega zakona o vojnih grobiših in tri sporne člene iz starega, že veljavnega zakona o grobiših in grobovih borcev, ki po odločitvi ustavnega sodišča ostajajo v veljavi. Po predlaganem zakonu je namreč vzdrževanje in upravljanje z vojnimi grobiš in v pristojnosti države, to pa ni v skladu z odločitvijo ustavnega sodišča, ki meni, da gre za pristojnosti občin.

oziroma upravnih enot. Vendar ni mo spregledati dejstva, daje danes položaj ob in bistveno druga en kot v obdobju, ko se je pripravljaj in sprejemal zakon o grobiš ih in grobovih borcev, to je bilo leta 1978. Ob ine danes nimajo sistemskih sredstev za izpolnjevanje obveznosti, ki so po odlo itvi ustavnega sodiš a znova v njihovi pristojnosti. V prejšnji ureditvi so ob ine omenjene obveznosti izvajale na podlagi pogodb med državo in izvajalcem ter sredstva rpale iz prora una preko resornega organa, saj so bile del državne uprave. Po sedaj veljavni ureditvi o lokalni samoupravi pa takšna ureditev ni ve možna, saj ob ine predstavljajo in izvajajo le lokalno samoupravo. Zato se zastavlja vprašanje kako ob upoštevanju odlo itve ustavnega sodiš a v praksi skrbeti za financiranje vzdrževanja in obnavljanja vojnih grobiš . Hkrati se pojavlja položaj, ko obstaja dvojna ureditev sicer enakovrstnih zadev; tako je ureditev glede skrbi za grobove tujih armad, grobov NOB v tujini in skrb za grobiš a povojnih pobojev ostala enaka, spremenila pa se je, po odlo itvi ustavnega sodiš a, ureditev glede zadev, ki jih opredeljuje zakon o grobiš ih in grobovih borcev, med katere spadajo tudi Majstrovi borci. Ta dvojnost bi v praksi povzro ala precejšnje težave in nesmisle, saj bi za del pokopališ a, kjer so pokopani tuji borci skrbela država, za del istega pokopališ a, kjer so pokopani slovenski borci iz istega obdobja, morda celo iz iste bitke, pa bi morala poskrbeti ob ina. To stanje je morda posledica dejstva, da je Državni svet dal pobudo za presojo ustavnosti samo glede zakona o grobiš ih in grobovih borcev, ne pa tudi glede ostalih zakonov, ki urejajo to problematiko. Neugodno situacijo je možno prese i tako, da Državni zbor sprejme predlagani zakon o vojnih grobiš ih ali pa zainteresirani organ vloži pri ustavnem sodiš u pobudo za presojo ustavnosti ZPDF tudi glede ostalih zakonov, ki urejata omenjeno problematiko (Zakon o pokopališ ih in grobovih borcev v tujini, Ur. list SFRJ, št. 29/74 in 29/76, Zakon o zaznamovanju in vzdrževanju pokopališ in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji, Ur. list SFRJ, št. 60/75). S sprejemom predlaganega zakona, bo vprašanje pristojnosti v zvezi z vojnimi grobiš i urejeno celovito, sistemsko in pod enakimi pogoji za vse varovane kategorije. Vojna grobiš a se na ravni ob in sedaj niti ne urejajo pod enakimi pogoji niti ne na enak na in. Razlike se na ob inski ravni že poznajo in nanje opozarjajo tako upravne enote ko.t tudi nekateri župani.

1.2. Dejansko stanje

1.2.1. Pokopališ a in grobovi pripadnikov zavezniških in drugih Zakon o zaznamovanju in vzdrževanju pokopališ in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji, ki se sedaj uporablja v Republiki Sloveniji na podlagi citiranega lena Ustavnega zakona, že smiselno upošteva vse mednarodne zahteve, vsebovane v navedenih Ženevskih konvencijah.

Zakon vsebinsko lo uje med pokopališ i in grobovi, kjer so pokopani pripadniki tujih armad in odredov, ki so se v drugi svetovni vojni borili skupaj z narodi in narodnostmi Jugoslavije proti skupnemu sovražniku, ter tistimi pokopališ i in grobovi, kjer so pokopani pripadniki drugih tujih armad, to so okupatorske oziroma NOVJ sovražne armade. Iz te osnovne statusne lo itve izhajajo tudi razli ne obveznosti do vzdrževanja ter urejevanja obeh vrst pokopališ in grobov. Pokopališ a in grobovi pripadnikov tujih armad in odredov, ki so se borili proti skupnemu sovražniku skupaj z narodi in narodnostmi JugoslaviJe, morajo biti vzdrževani na krajevno obi ajen na in ter zaznamovani z nagrobnimi znamenji, na katerih so podatki o pokopanih. Za pokopališ a in grobove drugih tujih armad pa je dolo eno le, da se zaznamujejo in vzdržujejo v skladu z mednarodnimi obveznosti, kar pomeni, da mora biti poskrbljeno za to, da so pokopališ a in grobovi spoštovani, redno vzdrževani in zaznamovani tako, da jih je mogo e vedno najti. Zakon izrecno dopuš a dolo itev druga nega obravnavanja vseh vrst pokopališ in grobov na podlagi sprejetih meddržavnih dogovorov.

Pri konkretnem urejanju ter skrbi za tuja pokopališča in grobove v Sloveniji se je ohranila praksa, ki je bila pravno uveljavljena do marca 1978, ko je do takrat veljavni republiški zakon o vojaških pokopališčih in grobovih določal, da za urejanje pokopališč in grobov ter za zaščito spomenikov zavezniških in drugih tujih armad iz druge svetovne vojne in prejšnjih vojn skrbi običajno sedaj organ upravnih enot, na katerem območju se ta pokopališča in grobovi nahajajo. Kljub kasnejši uveljavitvi zveznega zakona, ki se uporablja v Republiki Sloveniji še sedaj in je zadeve drugače uredil, ta praksa ni bila spremenjena. Konkretno pa to pomeni, da organi upravnih enot vsako leto pripravijo programe urejanja in vzdrževanja teh pokopališč in grobov ter jih pošljejo v potrditev Vladi Republike Slovenije, ki potem zagotovi v državnem proračunu potrebna denarna sredstva za potrjene programe urejanja in vzdrževanja pokopališč in grobov.

V Republiki Sloveniji se na podlagi zbranih podatkov, ki pa niso popolni, nahajajo 83 vojaških pokopališč ter 1542 posamičnih grobov in grobnic.

Iz I. svetovne vojne je evidentiranih 74 pokopališč in 40 grobov in grobnic, kjer je pokopanih več kot 86.300 vojakov. Glede na armado, kateri so pripadali, je na našem ozemlju pokopanih največ avstro-ogrskih vojakov, po oceni več kot 80.000. Avstro-ogrskih vojaških pokopališč je 66, 38 pa je posamičnih grobov in grobnic.

V Sloveniji sta tudi dve večji pokopališči italijanskih vojakov iz I. svetovne vojne. Evidentirana so še 3 pokopališča umrlih vojnih ujetnikov, na katerih je pokopano skupaj več kot 500 umrlih vojnih ujetnikov.

Iz II. svetovne vojne je evidentiranih 9 pokopališč in 1500 posamičnih grobov, v katerih so pokopani vojaki iz II. svetovne vojne, po zbranih podatkih več kot 6900 vojakov. Od tega je okoli 2500 umrlih ruskih vojnih ujetnikov. Na ozemlju Slovenije je tudi nekaj večjih nemških vojaških pokopališč, kjer je po naši evidenci pokopanih preko 4000 nemških vojakov ter eno pokopališče, kjer je pokopanih 275 vojakov avstrijske narodnosti. Nekaj manj kot 1000 nemških grobov je izginilo ali je bilo prekopanih, za vojne grobove odgovorni predstavniki Nemčije pa za Slovenijo izkazujejo še okrog 1000 manjkajočih grobov njihovih vojakov in uradnikov ter želijo, da se stvari uredijo. Grobovi italijanskih vojakov so bili v večini primerov prekopani in njihovi posmrtni ostanki preneseni v Italijo, evidentiranih je le še 23 posamičnih grobov.

1.2.2. Pokopališča in grobovi borcev v tujini

Zakon o pokopališčih in grobovih borcev v tujini, ki se po citirani določbi Ustavnega zakona smiselno uporablja v Republiki Sloveniji, določa na področju urejanja in vzdrževanja pokopališč in grobov padlih borcev narodnoosvobodilne vojne, borcev iz prejšnjih vojn in Slovencev vojnih ujetnikov, internirancev in drugih žrtev sovražnikovega nasilja iz II. svetovne vojne in iz prejšnjih vojn, ki so v tujini.

Pokopališča in grobovi borcev v tujini se urejajo in vzdržujejo v skladu s krajevnimi navadami in praviloma tako, kot so urejena in se vzdržujejo pokopališča in grobovi borcev drugih držav.

Ta zakon obravnava skupno tri večje kategorije pokopališč in grobov Slovencev v tujini. To so pokopališča in grobovi umrlih v različnih koncentracijskih taboriščih, umrlih slovenskih izgnancev ter padlih v različnih odporiških gibanjih širom Evrope.

Natan njih podatkov o številu tako pokopanih sicer ni, znani pa so naslednji skupni podatki: v koncentracijskih taboriših je umrlo preko 15.000 oseb, v izgnanstvu ve sto izgnancev, v odporniških gibanjih pa je padlo preko 2.500 oseb.

Po posameznih državah je stanje naslednje:

- Nem ija: v koncentracijskih taboriših je umrlo okoli 3400 Slovencev, nekaj sto pa je tudi umrlih slovenskih izgnancev, katerih grobovi so raztreseni po celi Nem iji.
- Francija: v koncentracijskem taboriš u je umrlo okoli 50 oseb, v grobiš ih slovenskih et, ki so se borile v odporniškem gibanju je pokopanih 37 Slovencev.
- Poljska: v koncentracijskem taboriš u je umrlo okoli 1600 Slovencev.
- Italija: po posebnem sporazumu med državama so se posmrtni ostanki oseb umrlih v Italiji prepeljali na skupne prostore, kjer so se postavile spominske kostnice, v katerih je pokopano približno 6500 oseb. Ve spomenikov in spominskih kript je na mestih, kjer so grobovi padlih talcev, borcev in pripadnikov odporniških gibanj, približno 280 umrlih oseb.
- Avstrija: v koncentracijskem taboriš u je umrlo po znanih podatkih 1682 Slovencev. Na podlagi meddržavnega sporazuma so bili postavljeni spomeniki padlim borcem, taboriš nikom in talcem na Dunaju, za 1022 umrlih oseb, skupna grobiš a žrtvam fašizma v Gradcu ter spominski prostori v zaporih. Na Koroškem je 54 spomenikov in grobov, kjer je pokopano ve sto Slovencev, ki so padli v bojih na tem ozemlju. - Madžarska: v koncentracijskem taboriš u je umrlo 38 Slovencev.
- Hrvaška: v koncentracijskih taboriš ih na Rabu in v Jesenovcu je umrlo okoli 4300 Slovencev. V raznih grobovih in grobiš ih je pokopanih okoli 1000 Slovencev, ki so se borili in padli na Hrvaškem.
- Bosna in Hercegovina: tam se nahaja ve grobov in grobiš , kjer so pokopani tudi padli pripadniki prekomorskih brigad, vseh skupaj je tam pokopanih okoli 243 oseb.
- Srbija: znano je, da je ve oseb umrlih in tam pokopanih vendar podatkov o grobovih ni.

1.2.3. Grobiš a in grobovi borcev v Republiki Sloveniji Zakon o grobiš ih in grobovih borcev zagotavlja varstvo, urejanje in vzdrževanje grobiš in grobov padlih in v vojni umrlih borcev tako, da se ohrani trajen in viden spomin na njihove žrtve. Status grobiš in grobov je z vidika varstva opredeljen tako, da so nekatera grobiš a in grobovi ,posebni zgodovinski objekti s posebnim varstvom.

Na podlagi tega zakona skrbijo organi upravnih enot za grobiš a in grobove borcev narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije, borcev za severno mejo v letih 1918 in 1919 in slovenskih vojnih dobrovoljcev iz vojn v letih 1912 do 1918, pripadnikov bivše jugoslovanske vojske, padlih v boju s sovražnikom, jugoslovanskih vojnih ujetnikov, internirancev in drugih žrtev sovražnikovega nasilja iz druge svetovne vojne in iz prejšnjih vojn, kakor tudi predvojnih revolucionarjev - :žrtev političnega nasilja ter žrtev sovražnega delovanja zoper varnost države oziroma ustavno določeno ureditev.

Z grobiš ih so v smislu varovanja izena ena tudi spominska znamenja, ki označujejo grobiš a oziroma grobove, iz katerih so bili posmrtni ostanki padlih preneseni, tako imenovani kenotafi.

Grobiš a in grobovi morajo biti označeni s spomeniki oz. drugimi nagrobnimi spominskimi znamenji.

Za varstvo, urejanje in vzdrževanje grobov in grobiš ih so zadolženi občinski upravni organi oziroma organi upravnih enot, pristojni za vprašanja borcev in vojnih invalidov, na podlagi

programov varstva. Na podlagi posebnih sporazumov pa se lahko posamezna grobiš a in grobovi borcev izrodijo v varstvo, urejanje in vzdrževanje krajevnim skupnostim, društvom ali drugim organizacijam.

Uveljavljeno je na elno stališ e, da se posmrtnih ostankov padlih, ki so pokopani v urejenih in vzdrževanih grobovih oz. grobnicah, ozna enih s spomeniki ali z drugimi nagrobnimi znamenji, ne sme prekopavati. Izjemoma, e to zahteva smotrnejša ureditev in vzdrževanje grobov, se lahko posmrtni ostanki borcev, ki so pokopani v posameznih grobovih, zberejo In pokopljejo na sedanjih ali na novo urejenih skupnih grobiš ih.

Po nepopolnih podatkih je na obmo ju Slovenije oskrbovanih 2654 grobov, 621 grobiš , 148 grobnic, 19 kostnic in 617 kenotafov v spomin na padle borce, skupaj gre za 4059 objektov. Organi upravnih enot skrbijo tudi za ve je število spominskih obeležij. Ve inoma skrbijo za grobiš a krajevne skupnosti na podlagi sklenjenih sporazumov.

2. Razlogi za izdajo zakona

Na podro ju varstva vojnih grobiš se uporablja še vedno prevzeta zvezna zakonodaja, ki jo je potrebno uskladiti z Ustavo Republike Slovenije. Enoten sistem varstva vojnih grobiš mora temeljiti na ustavnih na elih ter na zahtevah sprejetih mednarodnih konvencij.

V enem zakonu je potrebno urediti varstvo grobiš vseh med vojno umrlih oseb, ki jih država varuje, tako zaradi mednarodno prevzetih obveznosti kakor tudi zaradi svoje odgovornosti zaradi nastale smrti oseb v izrednih vojnih razmerah. V tem zakonu bodo glede na enoten predmet varstva postavljena enotna strokovna izhodiš a In enoten sistem varovanja, ki izhaja iz posebnega pomena objekta varstva.

Sedanje zakonske rešitve ne dolo ajo dovolj jasno obveznosti države do varovanja grobiš , zato jih je potrebno na novo opredeliti ter pri tem upoštevati novo ureditev lokalnih skupnosti.

Lastninsko stanje zemljiš v Sloveniji, na katerih se posamezna grobiš a nahajajo, kakor tudi samih objektov, ki na grobiš ih stojijo, je zelo razli no. Zemljiš a, na katerih se grobiš a nahajajo, so ve inoma v družbeni lastnini s pravico uporabe ob ine oziroma raznih drugih pravnih oseb ter tudi v zasebni lastnini. Obeležja, postavljena v znak spoštovanja umrlih in v po astitev njihovega spomina, pa so praviloma v družbeni lastnini. Dodatno zapletajo stanje na tem podro ju postopki lastninjenja in denacionalizacije, ki ve inoma še niso kon ani. Grobiš a so lahko v sklopu urejenih civilnih pokopališ , veliko pa je tudi primerov, ko so pokopališ a urejena samostojno v urbanih obmo jih, lahko pa tudi kjerkoli na podeželju ali v gozdovih, kjer je prišlo do dogodka, ki je povzro il smrt ter so osebe tam pokopali, kasneje pa zaradi razli nih razlogov ni prišlo do prekopa posmrtnih ostankov. V vseh teh primerih je nujno zagotoviti dostopnost do grobiš zaradi izkazovanja spoštovanja tam pokopanim osebam, kar sedanja ureditev ne zagotavlja.

Zaradi obstoja družbene lastnine na spominskih obeležjih na grobiš ih, je potrebno z zakonom prenesti te predmete varstva v javno lastnino države.

3. Cilji. na ela in Poglavitne rešitve

3.1. Cilji in na ela

Cilji in načela predlaganega zakona so naslednja:

1. določiti enoten sistem varstva in vzdrževanja vojnih grobišč v enem zakonu,
2. olastniti objekte na vojnih grobiščih,
3. uveljaviti kot minimalni standard varstvo vojnih grobišč na podlagi mednarodno sprejetih obveznosti,
4. določiti izključno pristojnost države za varovanje vojnih grobišč,
5. poenotiti strokovno terminologijo zakona in določiti enotne pravne standarde,
6. z zakonom določiti omejitve lastninske pravice le v najnujnejšem obsegu zaradi zagotavljanja javnega interesa dostopnosti do vojnih grobišč,
7. zagotoviti učinkovito spoštovanje zakonskih določil o varstvu vojnih grobišč z ustrezno kaznovalno ureditvijo.

3.2. Poglavitne rešitve

Zaradi enotnega varstva grobišč več različnih skupin oseb, ki so vse umrle med vojno in zaradi nje, je za predmete varstva po tem zakonu uporabljen skupni pojem vojno grobišče.

Zaradi prehoda varstva vseh grobišč v državno pristojnost, ki je potreben zaradi spremenjene koncepcije lokalnih skupnosti, se družbeno lastnino objektov na grobiščih in njihovih pritoklin prenese v lastnino države.

Zaradi poenotenja varstva vseh grobišč je v predlogu zakona določeno en minimalni standard varstva grobišč, ki ga je dolžna zagotoviti država in temelji na mednarodnih obveznostih držav podpisnic Ženevskih konvencij, da zagotovijo varstvo grobišč pripadnikov tujih armad na svojem območju. Kadar država zagotavlja tudi obnovo grobišč so določila ženevskih konvencij presežena.

V predlogu zakona je ohranjena že uveljavljena motnost, da lahko društva ali druge organizacije opravljajo varstvo grobišč v zmanjšanem obsegu na podlagi pogodbe z ministrstvom, na enak način in lahko skrbijo za grobišča tudi lokalne skupnosti.

Zaradi nemotenega izvajanja tega zakona je treba omejiti lastninsko pravico na zemljiščih, kjer se grobišča nahajajo in kjer je urejen dostop do grobišč. Interesi lastnikov teh zemljišč in države so si namreč nasprotni.

V preteklosti je pogosto prihajalo do poškodovanj nagrobnih znamenj in raznih vandalizmov na grobiščih, ki jih zaradi neustrezne zakonske ureditve ni bilo mogoče preganjati. V večini primerov namreč ni šlo za skrunitev groba, temveč zgolj za neupoštovanje, ki pa samo po sebi ni bilo sankcionirano. Predlog zakona zato predpisuje primeren način in obnašanja na grobiščih in kršitve sankcionira.

4. Finančne in druge posledice sprejema zakona

Sprejem zakona bi pomenil povečanje proračunskih sredstev dodeljenih MDDSZ predvsem na področju varstva grobišč in grobov borcev. To področje je bilo do leta 1995 v pristojnosti tedanjih občin, nato je z zakonom o prevzemu državnih funkcij prešlo pod okrilje ministrstva oziroma države, Ustavno sodišče pa je z odločbo z dne 11. junija 1996 izvajanje določil zakona o grobiščih in grobovih borcev znova vrnilo v roke občinam, ki pa imajo v sedanji ureditvi o lokalni samoupravi popolnoma drugačen položaj kot v preteklosti. Zaradi večkratnih sprememb ureditve tega področja v razmeroma kratkem času, je težko podati natančen znesek, ki je bil v

letu 1996 porabljen za ta namen. V letu. 1996 je bilo' iz sredstev MDDSZ za vzdrževanje grobiš borcev NOV porabljenih 16.903.536,10 SIT, vendar, kot re eno, ta podatek ni to en, ker v asu obdelave podatkov, e ni bil izpeljan popoln prevzem tega podro ja od ob in od leta 1995. še pred dokon nim prevzemom je pri ela veljati odlo itev Ustavnega sodiš a, ki je spet vzela pristojnost državi in s tem onemogo ila pregled nad porabo sredstev za vzdrževanje grobov in grobiš borcev. Ocena ministrstva je, da bi bilo ob sprejemu predloga zakona o vojnih grobiš ih, potrebnih na leto približno 30.000.000,00 SIT za vzdrževanje grobov in grobiš borcev. Upoštevati je potrebno, da bivše ob ine zadnjih nekaj let niso namenjale dovolj sredstev za vzdrževanje teh grobiš , o emer,pri a tudi stanje nekaterih objektov in pa dejstvo da so tudi bor evske organizacije z lastnimi sredstvi pomagale obnavljati posamezna grobiš a. Za vzdrževanje bor evskih grobov v tujini, tujih grobiš v Sloveniji in za investicije v ti dve kategoriji, pa je v letu 1997 potrebnih 36.000.000,00 SIT.

Znesek za vzdrževanje grobov in grobiš borcev pa bi bil še višji, e ne bi bila sprejeta ureditev v predlaganem zakonu. Ob ine bi namre same, po kriterijih, ki bi bili razli ni od ob ine do ob ine, odlo ale o višini sredstev za vzdrževanje grobiš borcev, nato pa bi ta sredstva zahtevale od ministrstva za finance, saj sistemskih sredstev v svojih prora unih nimajo. Vloga ob in je v sistemu lokalne samouprave druga na kot v prejšnjem sistemu, ko so bile del državne uprave, pristojnosti glede vzdrževanja grobiš pa bi ostale enake. Potrebno bi bilo tudi dolo iti kriterije, po katerih bi ministrstvo za finance dodoljevalo sredstva.

II. BESEDILO LENOV

1. Splošne dolo be

7. len

(opredelitev vojnih grobiš)

Vojna grobiš a so pod pogoji tega zakona vojaška grobiš a in grobiš a žrtev vojne na ozemlju Republike Slovenije.

2. len

(vojaška grobiš a)

Vojaška grobiš a so grobiš a oseb, ki so umrle v vojni ali vojaški agresiji na Republiko Slovenijo pri opravljanju vojaških ali drugih dolžnosti za cilje obrambe ali varnosti Republike Slovenije. Vojna grobiš a so tudi grobiš a umrlih pripadnikov tujih armad.

Za dolo itev oseb iz prvega odstavka tega lena se uporabljajo dolo be zakona o vojnih veteranih, ki opredeljujejo pogoje za dolo itev statusa vojnega veterana.

Vojna grobiš a so tudi grobiš a padlih borcev za severno mejo in vojnih prostovoljcev, za katere ni nih e uveljavljal statusa vojnega veterana, kot tudi padlih borcev NOV, padlih državljanov v oboroženih formacijah protifašisti nega gibanja in padlih v oboroženem boju v drugih državah in zavezniških vojskah, za katere ni nih e uveljavljal priznanja pokojninske dobe.

3. len

(grobiš a žrtev vojne)

Grobiš a žrtev vojne so grobiš a oseb, ki so umrle med vojno ali vojaško agresijo na Republiko Slovenijo zaradi nasilnih dejanj ali prisilnih ukrepov okupatorja ali agresorja ali njihovih sodelavcev.

Za določitev oseb iz prejšnjega odstavka se uporabljajo določbe zakona o žrtvah vojnega nasilja, ki opredeljujejo pogoje za določitev statusa žrtve vojnega nasilja.

Grobišča žrtev vojne so tudi grobišča talcev in drugih civilnih oseb, ki so bile ubite med vojno ali med vojaško agresijo na Republiko Slovenijo s strani okupatorja ali agresorja oziroma, njihovih sodelavcev.

4. člen

Grobišča žrtev vojne so tudi grobišča oseb, ki so bile v zvezi z drugo svetovno vojno od 15. 5. 1945 do 31. 12. 1945, v nasprotju z načeli in pravili pravne države, po obsodbi ali po izvensodnem postopku usmrteno ali pobite od organov ali predstavnikov oblasti na ozemlju Republike Slovenije.

5. člen

(posamični grobovi)

Za vojna grobišča se ne štejejo grobovi (grobnice), ki so na civilnih pokopališčih, ali grobovi (grobnice) izven civilnih pokopališč, pa v njih niso samo posmrtni ostanki oseb iz 2., 3. in 4. člena tega zakona in zanje ne skrbijo sorodniki pokopanih. Skrb sorodnikov za posamični grob (grobnico) ugotovi pristojni resorni organ.

6. člen

(vojna grobišča v tujini)

Vojna grobišča so lahko tudi v tujini, če so tam pokopani posmrtni ostanki oseb iz prvega odstavka 2. člena in oseb iz 3. člena tega zakona.

7. člen

(vrste vojnih grobišč)

Vojna grobišča so urejena kot pokopališča, grobnice, kostnice ali posamični grobovi.

Vojna grobišča so tudi spominski prostori, to so kraji, kjer so bila grobišča oseb iz 2. in 3. člena tega zakona in jih ni več, so se pa na teh krajih ohranila spominska obeležja, in kraji, ki so urejeni v spomin na umrle osebe iz 2. in 3. člena tega zakona na mestu smrti.

8. člen

(območje vojnega grobišča)

Območje vojnega grobišča obsega prostor za pokop in spomin na pokop posmrtnih ostankov umrlih ali pobitih oseb (v nadaljevanju osebe), nagrobno znamenje ali druge spominske objekte in zemljišča, ki je potrebno za njihovo urejanje, vzdrževanje in obnovo.

Za območje vojnega grobišča, ki je na območju obstoječega civilnega pokopališča, se šteje tisto zemljišče, ki ga kot takega določa ustrezni načrt ureditve pokopališča.

Za območje vojnega grobišča, ki ni na območju obstoječega civilnega pokopališča, se šteje tisto zemljišče, na katerem je urejen ali ograjen prostor za pokop posmrtnih ostankov umrlih oseb, oziroma zemljišče, v katerem je izvršen pokop oseb, ter na katerem stoji oziroma je postavljeno nagrobno znamenje.

9. člen

lastnina vojnih grobiš)

Objekti na vojnih grobiš ih so lastnina države in ne morejo biti predmet pravnega prometa.

2. Varstvo vojnih grobiš

10. len

(javna korist)

Varstvo vojnih grobiš , ki so na obmo ju Republike Slovenije je v javno korist.

11. len

(pristojnost)

Varstvo vojnih grobiš zagotavlja ministrstvo, pristojno za vojne veterane in žrtve vojnega nasilja (v nadaljevanju: ministrstvo), v skladu z veljavnimi meddržavnimi sporazumi in po veljavnih predpisih države, v kateri se nahaja grobiš e.

Pri zagotavljanju varstva vojnih grobiš v tujini sodelujejo tudi diplomatska in konzularna predstavništva Republike Slovenije.

Na in sodelovanja pri zagotavljanju varstva vojnih grobiš v tujini in druge obveznosti diplomatskih in konzularnih predstavništev Republike Slovenije dolo i Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada).

12. len

(obseg varstva)

Varstvo vojnih grobiš obsega urejanje, vzdrževanje in obnovo grobiš .

Kot varstvo vojnih grobiš se šteje tudi organizacija in polaganje vencev ob Dnevu mrtvih in drugih priložnostih na vojnih grobiš ih.

Vojna grobiš a morajo biti spoštovana, ozna ena s posami nimi ali skupinskimi nagrobnimi znamenji, vzdrževana na krajevno obi ajen na in in po potrebi obnovljena.

13. len

(ozna evanje vojnih grobiš)

Ozna be na vojnih grobiš ih lahko vsebujejo poleg identifikacijskih podatkov, kraja in asa smrti pokopanih še besedilo posvetilne ali spominske narave.

Besedilo posvetilne narave se na vojaških grobiš ih iz prvega, odstavka 2.. lena tega zakona glasi: "Padel(li) za domovino Republika Slovenija", na grobiš ih žrtev vojnega nasilja pa: "Umrli(i) kot žrtev (žrtve) vojne, Republika Slovenija".

Besedilo spominske narave za vojna grobiš a iz 4. lena tega zakona dolo i pristojni državni organ, ki odlo i o postavitvi spominskega obeležja.

Na vojnih grobiš ih niso dovoljene ozna be, ki ozna ujejo pripadnost ali sodelovanje z nacifašisti nimi silami in nacisti ni ali fašisti ni nazivi pokopanih oseb.

14. len

(varstvo vojnih grobiš pripadnikov tujih armad)

Varstvo vojnih grobiš , kjer so pokopani posmrtni ostanki pripadnikov tujih armad, se zagotavlja z mednarodnimi obveznostmi, e varstvo teh grobiš ni druga e urejeno z meddržavnim sporazumom.

15. len

(opravljanje dejavnosti varstva)

Varstvo vojnih grobiš lahko opravlja za to usposobljena pravna ali fizi na oseba, lokalna skupnost, društvo ali druga organizacija na podlagi pogodbe z ministrstvom. V pogodbi se dolo i obseg urejanja, obnove in vzdrževanja ter višino in rok pla ila storitev.

Kadar se varstvo vojnih grobiš ne opravlja po dolo bi prejšnjega odstavka, je potrebno predhodno soglasje ministra. Ministrstvo izvaja nad opravljanjem dejavnosti varstva vojnih grobiš strokovni nadzor.

16. len

(program varstva)

Vlada na predlog ministrstva dolo i smernice za program varstva vojnih grobiš .

Ministrstvo na podlagi vladnih smernic za varstvo vojnih grobiš , izdela program varstva vojnih grobiš .

17. len

(izvedbeni program)

Ministrstvo pri dolo itvi izvedbenega programa varstva posameznega vojnega grobiš a upošteva poleg državnega in kulturno-zgodovinskega pomena vojnih grobiš tudi možnost vklju itve teh objektov v kulturne, turisti ne in druge dejavnosti kraja.

18. len

(pokopališki red vojnih grobiš)

Minister dolo i pokopališki red vojnih grobiš .

3. Varstveni režimi

19. len

(omejitve lastninske pravice)

Lastniki ali imetniki drugih stvarnih pravic na zemljiš ih, na katerih so vojna grobiš a, in zemljiš ih preko katerih so vojna grobiš a dostopna, morajo dopustiti dostop do grobiš ; in omogo iti posege, ki so potrebni za urejanje, obnovo in vzdrževanje vojnih grobiš .

Lastniki zemljiš imajo pravico do povra ila škode ki b1 nastala na lastnini ali v zvezi z lastnino ob izvajanju dolo il prejšnjega odstavka.

20. len

(predkupna pravica)

Pri prodaji zemljiš , na katerih so vojna grobiš a, ima država predkupno pravico.

Lastnik zemljiš a mora o nameravani prodaji zemljiš a iz prejšnjega odstavka, pisno obvestiti ministrstvo. Ponudba mora vsebovati podatke o bistvenih sestavnih delih kupoprodajne pogodbe.

Minister se mora opredeliti do ponudbe v dveh mesecih po prejemu obvestila.

21. len

(odkup)

Država na zahtevo lastnika odkupi tisti del zemljiš a iz prvega odstavka 19. lena tega zakona, ki obsega obmo je vojnega grobiš a.

O zahtevi iz prejšnjega odstavka odlo i minister v skladu s programom varstva vojnih grobiš .

O na inu izvedbe, pogojev in roka odkupa zemljiš a, se stranki dogovorita s pogodbo.

Vrednost zemljiš a iz prvega odstavka tega lena se dolo i na podlagi opravljene sodne cenitve po ceni na dan podpisa pogodbe za odkup zemljiš a.

22. len

(dovoljenje za izkop ali prekop)

Na zahtevo svojcev ali drugih fizi nih ali pravnih oseb, ki imajo za to legitimni interes, se lahko umrli izkoplje in prenese na drugo pokopališ e ali v drug grob na istem pokopališ u in sicer po predhodnem mnenju najemnika groba ali lastnika zemljiš a in z dovoljenjem ministrstva, pristojnega za varstvo vojnih grobiš .

Preden minister odlo i o izkopu ali prekopu posmrtnih ostankov oseb zaradi javnega interesa ali zaradi varstva vojnih grobiš , mora pridobiti izjavo najožjih družinskih lanov pokopanih oseb, da ne želijo prenesti posmrtnih ostankov pokopanih oseb v družinske grobove.

Minister lahko dovoli izkop ali prekop v primeru zahteve družinskih lanov pokopane osebe le, e se posmrtni ostanki izkopljejo iz posami nega groba ali e je mogo a nedvoumna identifikacija. Stroške nastale z izkopom ali prekopom v celoti nosijo družinski lani, ki zahtevajo izkop ali prekop.

Prekop groba in pokop umrlega na isto mesto v grobu, kjer je bil kdo pokopan, se sme opraviti po preteku mirovalne dobe po splošnih predpisih, sicer pa ob pogojih, ki jih predpiše zdravstveni inšpektor.

e so posmrtni ostanki v vojnem grobiš u pokopani manj kot 10 let, razen e so bili pred pokopom, kremirani, je pred izkopom ali prekopom potrebno pridobiti tudi soglasje zdravstvene inšpekcije.

Grob se sme prekopati le v prisotnosti zdravstvenega inšpektorja. Za izkopati prekop posmrtnih ostankov umrlih pripadnikov tujih armad se ne uporablja dolo ba drugega odstavka tega lena.

23. len

(režim v obmo ju vojnega grobiš a)

Na vojnih grobiš ih je prepovedano:

1. spreminjati zunanji videz grobiš v nasprotju s tem zakonom,
2. poškodovati grobiš a,
3. izvajati vsako drugo dejanje, ki tudi pomeni krnitev spoštovanja do grobiš ali je v nasprotju s pokopališkim redom vojnih grobiš .

4. Financiranje varstva vojnih grobiš

24. len
(sredstva)

Varstvo vojnih grobiš se financira iz državnega proračuna.

Sredstva za financiranje varstva vojnih grobiš se lahko zagotavljajo tudi s prispevki občanov, inštitucij, društev in drugih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov.

Prispevki iz prejšnjega odstavka so lahko tudi v materialu in v obliki prostovoljnega dela.

25. len
(dajatve)

Za vojna grobiš se ne plačuje najemnine in dajatev zaradi uporabe zemljišč.

26. len

(financiranje varstva vojnih grobiš – kulturnih spomenikov) Proračunska sredstva, potrebna za varstvo vojnih grobiš, ki so razglašena za kulturne spomenike, zagotavljata skupaj ministrstvo in ministrstvo, pristojno za varstvo kulturne dediščine.

5. Evidence

27. len
(vodenje evidenc)

Evidenco vojnih grobiš vodijo in vzdržujejo upravne enote uporabljajo in hranijo pa jih tudi ministrstvo zaradi opravljanja nalog v skladu s tem zakonom.

Evidenco vojnih grobiših v tujini vodijo in vzdržujejo diplomatsko-konzularna predstavništva.

Način vodenja in vzdrževanja evidence vojnih grobiš in njeno vsebino predpiše minister.

Minister v soglasju z ministrom, pristojnim za zunanje zadeve, predpiše vsebino in način vodenja in vzdrževanja evidence iz drugega odstavka tega člena in obveznosti diplomatsko-konzularnih predstavništev v zvezi z varstvom vojnih grobiš.

6. Kazenski določbi

27. len

Z denarno kaznijo najmanj 300.000 SIT se kaznuje za prekršek pravna oseba ali posameznik, ki stori prekršek v zvezi s samostojnim opravljanjem dejavnosti:

1. ne uredi in obnovi vojno grobiš v skladu s 14. členom tega zakona,
2. ne izkoplje ali prekoplje posmrtnih ostanke oseb iz 2., 3. in 4. člena tega zakona v skladu s 22. členom tega zakona,
3. ne ravna v skladu s 23. členom tega zakona.

Z denarno kaznijo najmanj 100.000 SIT se kaznuje za prekršek iz prejšnjega odstavka tudi odgovorna oseba pravne osebe.

Z denarno kaznijo najmanj 100.000 SIT se za prekršek kaznuje fizična oseba, če stori dejanje iz prvega odstavka tega člena.

28. člen

V primeru kršitve določil 19. člena tega zakona oziroma, če javne koristi določene s tem zakonom ni mogoče doseči na druga enakovredna in, se lastninska pravica lahko odvzame po predpisih, ki urejajo razlastitev.

7. Prehodne in končne določbe

29. člen

Kot vojna grobišča se štejejo tudi že obstoječa grobišča vojaških oseb na ozemlju Republike Slovenije, ki so umrle pri opravljanju vojaške službe v nekdanji SFRJ, razen grobov, za katere skrbijo sorodniki pokopanih.

30. člen

Vlada sprejme smernice za program varstva vojnih grobišč v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona.

31. člen

Označene vojne grobišče iz 12. člena tega zakona, ki so bile v uporabi do veljavnosti tega zakona, se ne spreminjajo, razen v primerih iz tretjega odstavka 13. člena in s soglasjem upravljavca oziroma lastnika.

32. člen

Minister izda izvršilne predpise iz 10. člena in tretjega ter tretjega odstavka 27. člena tega zakona v šestih mesecih po njegovi uveljavitvi.

Do izdaje predpisov iz prejšnjega odstavka se smiselno uporabljata pravilnik o načinu urejanja in vzdrževanja pokopališč in grobov borcev v tujini ter zbiranja podatkov in vodenja evidence (Uradni list SFRJ, št. 56/73) ter pravilnik o načinu evidence o pokopališčih in grobovih pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji (Uradni list SFRJ, št. 55/77) in se uporablja navodilo o izvajanju zakona o grobiščih in grobovih borcev (Uradni list SRS, št. 9/78) in predpisi ali akti lokalnih skupnosti, ki urejajo področje varstva grobišč.

33. člen

Lastniki zemljišč, na katerih so vojna grobišča, in zemljišč preko katerih so vojna grobišča dostopna, na plačajo davka od kmetijstva in drugih obveznosti od teh zemljišč.

Oprostitev plačila davka in drugih prispevkov po tem zakonu velja le do uveljavitve sprememb zakona o dohodnini in zakona o davku na nepremičnine.

34. člen

Z dnem uveljavitve tega zakona se prenehata uporabljati zakon o zaznamovanju pokopališč in grobov pripadnikov zavezniških in drugih tujih armad v Jugoslaviji (Uradni list SFRJ, št. 60/75) ter zakon o pokopališčih in grobovih borcev v tujini (Uradni list SFRJ, št. 29173 in 29176) in preneha veljati zakon o grobiščih in grobovih borcev (Uradni list SRS, št. 4/78).

35. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV

1. Splošne določbe

V tem poglavju je določeno, katera grobišča se štejejo za vojna grobišča po predlogu tega zakona in sicer da so to vojaška grobišča, grobišča žrtev vojnega nasilja in grobišča po vojni pobitih oseb, ter kako so vojna grobišča urejena.

Vojna grobišča so grobišča, kjer so pokopani posmrtni ostanki oseb, ki so umrle v vojni ali vojaški agresiji pri opravljanju vojaških ali drugih dolžnosti za cilja obrambe ali varnost Republike Slovenije. Za določitev, katere so te umrle osebe, se uporablja zakon o vojnih veteranih. Vojna grobišča so tudi grobišča umrlih pripadnikov tujih armad.

Grobišča žrtev vojnega nasilja so grobišča med vojno ali vojaško agresije umrlih oseb, ki so umrle zaradi nasilnih dejanj ali prisilnih ukrepov okupatorja ali agresorja ali njihovih sodelavcev. Krog oseb se določa ob uporabi zakona o žrtvah vojnega nasilja.

Grobišča žrtev vojne so tudi grobišča po vojni pobitih oseb, ki so jih zaradi njihovih političnih, ideoloških ali religiozних opredelitev ter sodelovanja z okupatorjem ali iz drugih razlogov v nasprotju z načeli ter pravili pravne države po obsodbi ali brez sodnega postopka usmrtili oziroma pobili organi ali predstavniki oblasti, vojaška enote ali vojaške osebe ne glede na status in nacionalno pripadnost žrtve vojne.

Za oboroženo agresijo na Republiko Slovenijo se šteje tudi teroristični napad na državna predstavništva Republike Slovenije.

Predlog zakona ureja varstvo vojnih grobišč na ozemlju Republike Slovenije in tudi grobišč umrlih Slovencev v tujini, kjer so pokopani npr. umrli ujetniki v taboriščih, padli borci različnih odporiških gibanj in umrli izgnanci.

Vojna grobišča so opredeljena tudi po vrstah, pri tem da so grobovi na javnih pokopališčih ali posamični grobovi, ki ležijo izven javnih pokopališč, iz varstva izključeni, in za te grobove skrbijo družinski člani pokopanih.

Poleg vojnih grobišč, to je prostorov, kjer so pokopani posmrtni ostanki oseb, ki jih obravnava predlog zakona in so lahko urejeni kot pokopališča, grobnice in kostnice vseh vrst, ureja predlog zakona tudi pojem spominskega prostora. Z opredelitvijo tega pojma so varovani vsi prostori, kjer so v preteklih časih bili pokopani posmrtni ostanki umrlih oseb, pa so jih prekopali, na mestu dogodka pa so ohranjena spominska obeležja kakor tudi vsi tisti prostori, kjer je do smrti prišlo in je mesto označeno s spominskim obeležjem.

Zaradi nujnosti fizične razmejitev varovanega območja od preostalega zemljišča je v predlogu zakona določeno območje vojnega grobišča, ki zajema prostor za pokop posmrtnih ostankov umrlih oseb, nagrobno znamenje in zemljišče, ki je potrebno za vzdrževanje, urejanje in obnovo.

S sprejemom zakona se olastninijo objekti na vojnih grobiših ter postanejo lastnina države.

2. Varstvo vojnih grobiš

Varstvo vojnih grobiš je v celoti v državni pristojnosti, izvedba pa je zaupana ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, saj izvaja to ministrstvo že tudi dejavnost varstva vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja.

Zaradi svoje predstavniške vloge sodelujejo pri zagotavljanju varstva vojnih grobiš v tujini tudi diplomatska in konzularna predstavništva Republike Slovenije. Takšno zagotavljanje varstva pomeni sodelovanje pri pomembnih svečanostih, zagotovitev prenosa sredstev, zagotovitev interesa države in državljanov glede varstva grobiš oziroma grobov do tuje države in podobno.

Predlog zakona določa tudi obseg varstva in sicer opredeljuje kot njegove sestavne dele urejanje, skrbništvo in vzdrževanje, ki je mišljena tako prva ureditev ob pokopu, kakor tudi vse druge ureditve, vzdrževanje, to je redno vzdrževanje ter varstvo pred naravnimi nesrečami, in obnovo, ki je potrebna zaradi staranja objektov pa tudi zaradi nerednega vzdrževanja.

Zaradi ohranjanja spomina in pietete do pokopanih se za varstvo vojnih grobiš štejejo tudi po astitvene slovesnosti in vsakoletno polaganje vencev na določene vojnih grobiših v Sloveniji in tujini.

V predlogu zakona je uvrščena tudi določba, ki ureja na označevanje vojnih grobiš v skladu z mednarodnim pravom, konvencijami in prakso nekaterih drugih demokratičnih držav (Luksemburg, Francija). To je tako, da je grob vedno mogoče najti. V variantni rešitvi je predlagano, da označbe na vojnih grobiših vsebujejo tudi določeno besedilo posvetilne narave.

Minimalni standard varstva, ki ga določa predlog zakona, velja za vsa vojna grobišča razen za grobišča, kjer so pokopani padli pripadniki tujih armad. Ta se urejajo v skladu z mednarodnimi obveznostmi oziroma na podlagi meddržavnih dogovorov.

Urejanje, vzdrževanje in obnovo vojnih grobiš lahko opravlja ministrstvo samo ali pa opravljanje dejavnosti varstva poveri za to usposobljenim pravnim ali fizičnim osebam. Varstvo v zmanjšanem obsegu ali le na določenem območju lahko opravljajo tudi lokalne skupnosti, društva ali druge organizacije na podlagi pogodbe sli predhodnega soglasja ministrstva. Nad opravljanjem dejavnosti varstva vojnih grobiš izvaja strokovni nadzor ministrstvo.

Vlada Republike Slovenije določi program varstva vojnih grobiš. Na podlagi tega ministrstvo določi izvedbeni program varstva vojnih grobiš ob upoštevanju državnega in kulturno zgodovinskega pomena in tudi možnosti vključitve teh objektov v kulturne, infrastrukturne, turistične in druge dejavnosti.

3. Varstveni režimi

Za lastnike zemljišč, na katerih so vojna grobišča, veljajo bistvene omejitve. Na svojem zemljišču so zaradi izkazanega javnega interesa dolžni trpeti obstoj grobiš in zagotavljati dostopnost do grobiš, tudi z dovolitvijo poti preko svojega zemljišča.

Zaradi posebnega pomena in varstva teh zemljiš ima država predkupno pravico pri nameravani prodaji oziroma je državi dana možnost odkupa zemljiš a.

Za vsak izkop ali prekop posmrtnih ostankov oseb, ki jih obravnava predlog zakona, je potrebno dovoljenje ministra.

Predlog zakona obvezuje ministra, da pred izdajo dovoljenja ponudi najožjim družinskim članom možnost prekopa posmrtnih ostankov umrle osebe v družinski grob. Javni interes za prekop ali izkop je izkazan na primer de je potrebna identifikacija pokopanih posmrtnih ostankov oseb, zaradi sanitarnih razlogov, prestavitve grobiš zaradi izgradnje infrastrukturnih objektov in v podobnih primerih. Izjava najožjih družinskih članov pa ni potrebna v primeru izkopa ali prekopa posmrtnih ostankov umrlih pripadnikov tujih armad, ko se uporabljajo določila mednarodnih konvencij oziroma meddržavnih sporazumov.

Predlog zakona predpisuje posebni varstveni režim na vojnih grobiš ih oziroma določa, katera dejanja so prepovedana na vojnih grobiš ih.

Kot najemnik iz prvega odstavka 22. člena se šteje podpisnik najemne pogodbe s pristojnim državnim organom.

4. Financiranje varstva grobiš

Varstvo vojnih grobiš se praviloma financira iz državnega proračuna, možne pa so tudi druge oblike pridobivanja sredstev, kakor tudi prispevki v naravi in v prostovoljnem delu.

Predlog zakona predvideva tudi posredno financiranje, ker določa, da država ne plačuje najemnin in drugih dajatev zaradi uporabe javnega zemljiš a, na katerem je vojno grobiš e.

Posamezna vojna grobiš a so varovana po predpisih o grobiš ih in tudi po zakonu o naravni in kulturni dediščini. Zaradi ekonomske porabe državnih sredstev je predvideno, da prispevata sredstva za varovanje takih objektov tako ministrstvo, pristojno za vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, kakor tudi ministrstvo, pristojno za kulturno dediščino.

5. Evidence

Predlog zakona predvideva vodenje vrste evidenc, ki so potrebne zaradi opravljanja nalog varstva. Že po dosedanjih zakonih so vzpostavljene določene evidence, ki pa jih bo potrebno poenotiti in urediti.

6. Kazenski določbi

Z določitvijo prekrškov so sankcionirana ravnanja na vojnih grobiš ih, ki so v nasprotju z določili tega zakona. V skrajnem primeru zakon dopušča odvzem lastninske pravice na zemljiš u po določbah predpisov, ki urejajo razlastitev.

7. Prehodne in končne določbe

Vojna grobiš a so po prehodni dolo bi tudi že obstoje a (povojna) grobiš a vojaških oseb, ki so umrle pri opravljanju vojaške službe. Razlog za tako rešitev je v objektivni odgovornosti države za nastalo smrt, saj je do nje prišlo zaradi opravljanja vojaške službe. Med vojna grobiš a pa jih uvrš a predvsem status vojaške osebe, ki je tam pokopana.

Zaradi omejitev lastninske pravice so lastniki zemljiš a na katerih so vojna grobiš a, in zemljiš preko katerih so vojna grobiš a dostopna, upravi eni do nadomestila, ki ga predvideva predlog zakona v obliki oprostitve pla evanja davka iz kmetijstva, ta dolo ba pa velja le do sprememb na podro ju dav ne politike oz. sprememb zakona o dohodnini.

Za izdajo protizakonskih predpisov je predviden šest mese ni rok ter je do takrat podaljšana veljavnost obstoje ih podzakonskih predpisov.

IV. PRIMERJALNO PRAVNI PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH DRŽAVAH

1. Mednarodna ureditev

Zaradi svojega pomena v mednarodnih odnosih je podro je, ki ga ureja ta zakon že zelo dolgo predmet mednarodnega sporazumevanja. Zgodovina sporazumnega urejanja teh vsebin sega v obdobje pred prvo svetovno vojno, ko so ob prelomu stoletja s Haaškimi mirovnimi pogodbami urejevali dolžnosti vojskujo ih se držav do pokopa padlih vojakov.

Sedanja ureditev se pretežno navezuje na Ženevske konvencije, ki urejajo zaš ito žrtev vojne.

Te konvencije so naslednje: Ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev in bolnikov oboroženih sil v vojni Ženevska konvencija za izboljšanje položaja ranjencev, bolnikov in brodolomcev oboroženih sil na morju, Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki, Ženevska konvencija za zaš ito civilnih oseb v asu vojne ter oba Dodatna protokola k Ženevskim konvencijam o zaš iti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov. ter o zaš iti žrtev oboroženih spopadov, ki nimajo mednarodnega zna aja.

Ženevske humanitarne konvencije obvezujejo vse države podpisnice, tudi Republiko Slovenijo, da ubite in umrle pripadnike tujih oboroženih sil, internirance in vojne ujetnike dostojno pokopljejo, da so njihovi grobovi spoštovani, razporejeni po možnosti po državljanstvu, redno vzdrževani in tako ozna eni, da jih je mogo e vedno najti, kot tudi, da po sklenitvi pogodbe o miru sprtih stranki izmenjata sezname grobov. Obveznost zaznamovanja in urejanja grobiš tujih armad je jasno dolo ena, na in urejanja in vzdrževanja pa ni predpisan in ga zainteresirane države urejajo sporazumno.

2 Ureditve po posameznih državah

2.1. Nem ija

Nem ija je sprejela Zakon o vzdrževanju grobov žrtev vojne in terorja (zakon o grobovih) 11. 2.1993.

Zakon opredeljuje obmo je uporabe tako, da definira grobove žrtev vojne in terorja kot grobove:

- oseb, ki jih kot take določa zakon o vzdrževanju vojaških grobov iz svetovne vojne, sprejet 29. decembra 1922
- oseb, ki so padle v boju od 26. avgusta 1933 do 31. marca 1952 med vojaško ali vojaški podobno službo ali so se smrtno ponesrečile ali umrle za posledicami zdravstvenih poškodb, ki so jih utrpeli v tej službi, dalje grobovi oseb, ki so umrle med vojnim ujetništvom do 31. marca 1952 ali eno leto po prenehanju vojnega ujetništva,
- grobovi civilnih oseb, ki so umrle v obdobju od 1. septembra 1939 do 31. marca 1952 zaradi neposrednega dejstva vojne ali za posledicami zdravstvenih poškodb, ki so jih utrpeli zaradi neposrednega dejstvomovanja vojne,
- oseb, ki so izgubile življenje kot žrtve nacionalsocialističnega nasilja od 30. januarja 1933 ali umrle za posledicami tega nasilja do 31. marca 1952,
- oseb, ki so zaradi ukrepov, ki so v nasprotju s pravno državo, umrle kot žrtve komunističnega režima ali utrpeli zdravstvene poškodbe, zaradi katerih so umrle eno leto po prenehanju teh ukrepov,
- grobovi pregnancev po 1. členu zveznega zakona o pregnancih, ki so umrli v pregnanstvu v obdobju od 1. septembra 1939 do 8. maja 1945 ali med pregonom ali begom do 31. marca 1952,
- grobovi Nemcev, ki so bili deportirani v boju od 1. septembra 1939 in so med deportacijo ali eno leto po deportaciji umrli zaradi posledic zdravstvenih poškodb, ki so jih pri tem utrpeli, - oseb, ki so umrle v obdobju od 1. septembra 1939 do 8. maja 1945 v koncentracijskih taboriških pod nemško upravo,
- oseb, ki so bile v obdobju od 1. septembra 1939 do 8. maja odpeljane na delo na ozemlje nemškega rajha ali so bile proti svoji volji zadržane na tem ozemlju in so umrle v tem obdobju
- grobovi tujcev, ki so bili sprejeti v zbirne centre katere od priznani mednarodnih organizacij za begunce in so umrli v teh centrih ali po premestitvi v bolnišnico v obdobju od 9. maja 1945 do 30. junija 1950.

Da imajo status grobov žrtev vojne in terorja, morajo vsi ti grobovi ležati na ozemlju, za katerega velja ta zakon.

Vsi ti grobovi imajo po zakonu pravico do trajnega obstoja. Vsakokratni lastnik zemljišča, ki je obremenjeno s tem javni bremenom, mora spoštovati obstoj groba in dovoliti dostojno do groba ter vse ukrepe in dejanja za njegovo ohranitev. Javno breme ima prednost pred drugimi javnimi ali privatnimi pravicami na zemljišču.

Država izplača lastnikom obremenjenega zemljišča, ki imajo zaradi obstoja javnega bremena premoženjsko škodo, odškodnino denarju. Odškodnina se odmeri glede na zmanjšano ali izgubljen vrednost uporabe zemljišča zaradi grobov, pri čemer se odloči o stanju in na in izkoriščanju zemljišča v času ko je bilo uporabljeno za grobove. Višina odškodnine se lahko določi tudi z uporabo drugih v zakonu določenih meril. Praviloma se odškodnina plača v letnih zneskih, možno pa je tudi plačilo odškodnin v enkratnem znesku, ko gre za odpravnino, ki se določi v višini 20-kratnem žetvenega zneska odškodnine. Lastnik nima pravice do odškodnine in javno breme le ne bistveno prizadeva izkoriščanja zemljišča ali če so bili plačani stroški za pridobitev zemljišča.

V zakonu je tudi podana zakonska predpostavka, kdaj se škoda šteje za ne bistveno.

V zakonu je določena obveznost države, da mora prevzeti svojo last zemljišča, kjer je uporaba zemljišča zaradi obstoja groba prekomerno otežena. Lastnik lahko zahteva od države prevzame celotno zemljišče ali le njegov del. Ta ugodnost o zakonski opredelitvi ne velja za pravne osebe javnega prava.

Zakon opredeljuje vzdrževanje grobov kot ureditev, vzdrževanje in oskrbovanje, ki se izvaja na podlagi vzpostavljenih seznamov obstoječih grobov.

Premestitev grobov je možna samo s soglasjem pristojnega deželnega organa, ker sodi vzdrževanje v pristojnost posamezne nemških dežel. Zakon določa, da je potrebno umrle ponovno pokopati v skupinskem grobu v zaključnih grobiščih, ki so lahko pokopališča oziroma oddelki nekakega pokopališča.

Zakon vsebuje tudi določbe o obvezni vrnitvi predmetov umrli ter o izkopu umrlih zaradi identifikacije.

Določbe tega zakona ne vplivajo na pravico umrlega oziroma njegovih sorodnikov o določitvi kraja in na kje pokopa.

Zaradi uporabe zakonskih določil je posebej določeno, kdaj ima ti grobovi status privatno oskrbovanih grobov. Mišljeni so ti grobovi, katerih oskrbovanje so prevzeli sorodniki umrlega. Dežele pa vedno lahko s soglasjem sorodnikov prevzame vzdrževanje privatno oskrbovanega groba. Soglasje ni potrebno, če sorodniki niso znani in bi bili potrebni nesorazmerno visoki upravni stroški, da bi jih ugotovili.

Ker gre za deljene pristojnosti je natančno opredeljeno, katere stroke nosi zveza in katere dežele.

Zakon določa primere, ko se določbe ne uporabljajo za grobove oseb, ki so navedeni v 1. členu zakona in sicer:

- če se umrlega pokoplje v grobu z več prostori (družinski grob ali nek drug grob), v katerem je že ali je še lahko pokopana oseba, katere grob ne sodi med grobove v 1. členu,
- če se sorodniki ne strinjajo, da bi dežela prevzela vzdrževanje privatno oskrbovanega groba, ali se o tem ne izjasnijo v času, ki so ga imeli na voljo.

2.2. Italija

Italija je z zakonom, ki ga je sprejela 12. junija 1931 uredila varstvo posmrtnih ostankov italijanskih vojakov, ki so umrli zaradi vojne med 24. majem 1915 in 31. oktobrom 1920. Njihovi posmrtni ostanki se bodo za vedno hranili na pokopališčih in v kostnicah. Zakon torej predvsem ureja varstvo vojaških pokopališč, ki se nahajajo v Italiji, velja pa tudi za varstvo pokopališč in grobov italijanskih vojakov v tujini.

Za opravljanje teh nalog je pooblaščen visok vladni komisar, ki lahko tudi poskrbi za ukinitve tistih vojaških pokopališč ali oddelkov, ki zaradi svojega položaja ter tehničnih in drugih razlogov, ne nudijo možnosti za trajno ureditev. Posmrtni ostanki pokopanih na ukinjenih pokopališčih se prenesejo v druge kostnice in za to posebej urejene kraje.

Pokop trupel zavezniških ali nekdanjih sovražnih vojsk se ureja na podlagi določil mirovnih sporazumov.

Uveljavljen je princip varovanja, pri katerem država dokončno urejena vojaška grobišča dodeli v trajno vzdrževanje in varstvo občinam, kjer se grobišča nahajajo. Za vzdrževanje zagotavlja država občinam celotno ali delno povrnilo stroškov. Občinam morajo skrbeti tudi za varstvo vojaških grobov na civilnih pokopališčih ter za to lahko dobijo od države denarno pomoč.

Po drugi svetovni vojni je bil sprejet zakon, ki je dopolnil že veljavnega, in sicer 9. januarja 1951. Dodaten določa obveznosti v zvezi z varstvom grobišč in jih opredeljuje kot obveznost popisa, zbiranja, zaščitnega in naknadnega dokončnega pokopa trupel:

- italijanskih vojakov in vpoklicanih, umrlih zaradi vojne od 10. junija 1940 do 15. aprila 1946 bodisi v domovini ali zunaj nje, vendar pod pogojem, da je bilo za vpoklicane ob dodelitvi vojne pokojnine njihovim družinskim članom, ugotovljeno, da so umrli v vojni,
- vojakov in civilistov, umrlih po 10. juniju 1940 v ujetništvu ali internaciji,
- partizanov in domoljubov, umrlih po 8. septembru 1943 v osvobodilnem boju,
- vseh civilistov, umrlih po 8. septembru 1943 kot talci ali zaradi represalij,
- trgovskih mornarjev, umrlih zaradi vojne v obdobju od 10. junija 1940 do 15. aprila 1946.

V pristojnosti generalnega komisarja je tudi skrb za:

- celovito ureditev vojaških pokopališč, na katerih so pokopani italijanski vojaki tako doma kot v tujini,
- za pokop italijanskih vojakov, ki so se vojskovali v okviru oboroženih sil v službi tako imenovane Italijanske socialne republike in so umrli zaradi vojne,
- za zaščitni pokop vojakov, ki so se vojskovali v okviru oboroženih sil ZN in so umrli v Italiji, kakor tudi za pokop sovražnikovih vojakov v smislu določil ženevskih konvencij.

Pri posameznih skupinah umrlih oseb je podana alternativna obveznost države le v primeru, če za grobove ne poskrbijo svojci umrlih. Določeno je tudi, da svojci nimajo pravice zahtevati trupel, za katerih dokončen pokop je poskrbela država.

Ureditev pokopa v tujini bo praviloma zaupana organizacijam z dotičnega ozemlja.

Zakon posebej določa, da so na nacionalnem ozemlju postavljena vojaška grobišča (pokopališča, kostnice in svetišča) z vsemi pritisklinami vred del državnega premoženja. Po predhodnem vpisu v inventar državnega premoženja jih komisar zaupa v vzdrževanje in varstvo občinam.

2.3. Avstrija

Avstrija je uredila področje varovanja vojaških grobišč z Zveznim zakonom o oskrbi grobov vojakov iz prve in druge svetovne vojne, ki ga je sprejela 7. julija 1948.

Zakon določa, da se bodo vojaški grobovi na ozemlju Avstrije stalno vzdrževali na primeren in dostojanstva vreden način.

Zakon zavezuje lastnika zemljišča, na katerem so takšni grobovi, da grobove pusti takšne kot so, da so vedno dostopni in da dopusti vse ukrepe, ki so namenjeni vzdrževanju grobov. Ta obveznost je javna obveznost in ima prednost pred vsemi javnimi in zasebnimi pravicami, ter za njen obstoj ni potreben vpis v zemljiško knjigo.

Prekop je možen zaradi posebnih razlogov, če gre za javni interes in če je na drugih krajih zagotovljeno dostojanstva vredno zadnje poivališče za posmrtne ostanke umrlih oseb.

Definicija vojaških grobov se zopet veže na pokop dolo enih umrlih oseb v te grobove in ti so naslednji:

- grobovi vseh oseb, ki so bile pokopane na zveznem ozemlju po 28. juliju 1914, ki so ob svoji smrti bile bodisi pripadniki oboroženih sil nekdanje avstro-ogrske monarhije, grobovi države, ki ji je bila v svetovni vojni zaveznica ali sovražnica ali pa je bila ena od oboroženih sil,
- grobovi vseh oseb, ki so bile pokopane na zveznem ozemlju po 1. septembru 1939, ki so ob svoji smrti bile bodisi pripadniki oboroženih sil držav udeleženk v vojni ali pa so se borile na njihovi strani,
- grobovi tistih oseb, ki so bile pokopane na zveznem ozemlju po zgoraj navedenih datumih kot vojni ujetniki ali kot civilni interniranci ali kot drugi udeleženci vojne ali žrtev teh vojn.

Podobno vsebino gleda pravnih institutov ima tudi Zvezni zakon o oskrbi in varstvu vojaških grobov in spomenikov iz druge svetovne vojne za pripadnike zaveznikov, Združenih narodov in za žrtve boja za svobodno, demokrati no Avstrijo in žrtve političnega nasilja, ki je bil sprejet 7. julija 1948.

Grobovi pripadnikov zavezniških vojsk, pripadnikov ZN, ki so padli v boju za osvoboditev Avstrije, kot tudi vseh drugih žrtev, ki so padle v boju za svobodno, demokrati no Avstrijo in, ki so na ozemlju Avstrije, se stalno oskrbujejo. Enako se obravnavajo grobovi pripadnikov zavezniških sil, ZN in žrtev boja za svobodno, demokrati no Avstrijo in žrtev političnega pregona, ki so umrli kot vojni ujetniki, kot civilni interniranci, kot delavci na prisilnem delu ali kot zaporniki v koncentracijskih taboriških ali zaporih in so pokopani na ozemlju Avstrije.

Zakon vsebuje tudi generalno razglasitev vseh v zakonu dolo enih spomenikov, pomnikov in obeležij na dogodke za spomenike v smislu zakona o varstvu spomenikov.

Kazenske določbe se nanašajo predvsem na kvalificirano obliko kaznivega dejanja, ko gre za poškodovanja objekta grobišča zaradi političnega sovražnosti. Predvidene kazni so zelo visoke, od enega do pet let zapora, za tujce pa je predviden izgon.

2.4. Francija

Vojaški grobovi, ki so pod državnim varstvom, se nahajajo bodisi na pokopališčih, ki so jih ustanovili posebej v ta namen (to so državna pokopališča) ali na obinskih pokopališčih. Pomembno pa je dejstvo, da Francija vzdržuje samo grobove francoskih vojakov in da so na francoskem ozemlju vojaški grobovi pripadnikov različnih narodov, status katerih pa ni enak.

Francija je z več državami podpisala dvostranske sporazume, po katerih jim daje brezplačno in za zmeraj na razpolago zemljišča za ureditev vojaških pokopališč. Takšno konvencijo je podpisala z Veliko Britanijo, z ZDA, z Italijo in ZRN. Vojaška pokopališča, na katerih so pokopani borci iz teh držav, se vzdržujejo na stroške istih držav. Krati pa je francosko Ministrstvo za nekdanje borce zadolženo za vzdrževanje grobov nemških, italijanskih, ameriških, ... vojakov, ki se nahajajo na francoskih državnih pokopališčih. Francija je brez podpisa konvencije in brezplačno prevzela tudi obveznosti za vzdrževanje grobov tujih borcev, ki so se prišli bojevati na njeno stran.

Kadar pa gre za francoske vojaške grobove, je potrebno razlikovati med:

- Francoskimi pokopališči v tujini; grobovi francoskih borcev, ki so padli v vojni, se nahajajo v 58 različnih državah. Francija zagotavlja njihovo vzdrževanje oz. stroške tega vzdrževanja.

- Državnimi pokopališ i, ob inskimi pokopališ i; v Franciji je bila ve ina grobov francoskih borcev zbrana na državnih pokopališ ih, ostali grobovi pa ležijo na ob inskih pokopališ ih. Državna pokopališ a so tista, ki so neodvisna od civilnih pokopališ in ki so bila oblikovana posebej za pokop borcev, »umrli za Francijo«. Ta pokopališ a sodijo v francosko državno posest.

Za vzdrževanje francoskih vojaških grobov tako v Franciji kot v tujini je pristojno Ministrstvo za nekdanje borce. To ministrstvo pa nima nobenih pristojnosti glede grobov tuji borcev, ker njihovo vzdrževanje rešujejo s sporazumi.

Poro evalec, št.18

2.marec 1998